ORATIO
IN
Scholis Theologicis
HABITA AB
EDMUNDO CASTELLO S.T.D.
ET
LINGUÆ ARABICÆ
IN
Academia Cantabrigiensi
PROFESSORE,
CUM
Prælectiones suas in secundum Canonis Avicennæ Librum auspicaretur, quibus via præstruitur ex Scriptoribus Orientalibus ad clarius ac dilucidius enarrandam Botonologicam S. S. Scripturæ partem, Opus a nemine adhuc tentatum.

LONDINI,
Typis *Thomæ Roycroft*, & prostant apud *Sam. Thomson*, ad insigne Capitis Episcopi, in vico vulgo vocato Duck-lane. MDCLXVII.

Amplissimo Viro
Civitatis *Londinensis* Patri meritissimo
THOMÆ ADAMS
Equiti aurato & Aldermanno, Patrono suo colendissimo.

PAtere, Vir amplissime, ut ad T. provolvam pedes hoc quicquid est munusculi, quod ortum habet suum a munificentia T. maxima, qua Academiam Cantabrigiensem tanto, tam ingenti Tu omnium post homines natos primus donasti beneficio, quo nullo unquam ævo gavisa est antea. Quin & hoc donum Deo Offerre non gravaris, tempore Auferendi absumendique dolentissimo, medias inter Urbis flammas, in quibus Tu jacturam passus est, vix aut ne vix quidem, cum aliis æquandam.

At quænam hæc profusio non dicam, sed fides? quo plus demitur eo amplius atque liberalius Dare אין זאת תורת האדם *at*

 nostri

nostri est: nec ulla habet spes Christiani certiora tandem etiam Abundandi media. Ex præcepto Majorum hoc, אם רואה אדם שמזונותיו מצומצמין יעשה מהן צדקה *Si viderit quispiam alimenta sua (jam) absumpta, faciet ex illis eleemosynam.* Gittin 7. 1. *Super Aquas seminare nobis in mandato dedit Sapiens Major; est hoc satis ferax elementum. At super Ignes sementem facere, inauditum videtur dictum, nedum praxis: quam Tu exercere ausus es Solus. Qua in re, Opus exegisti, non privati hominis, sed Rege M.* Jacobo *nostro, aut* Julio Cæsare, *summis atque eruditissimis mundi Imperatoribus dignissimum; quo non os populi, sed procerum reipublicæ literariæ in æternum meruisti, post depositas mortalitatis exuvias, perpetuo cum Deo (quem Tu hic imitatus es unicè) consortio fæliciss imè fruiturus; quod animitus vovet & precatur*

A. T. cultor studiosissimus

Edmundus Castellus.

Reverendi, Clarissimi, atque Do-ctissimi Viri.

MOrbidum ac valde luctuosum miserrimi Cantabrigiensis populi statum, quo (proh dolor) secunda jam vice, etiam continuis annis, abacta atque profligata hinc fuit proles Academica, anno superiore hoc ipso in loco mœstus deploravi. Tristissima rerum facie nunc tandem (benigniori Numine) in voces canentium (pro more temporis) lætanter mutata, والقوس ركوة (ut loquuntur Arabes) arcu in retrorsum verso, valetudinis pariter & incolumitatis vestræ, post maligni syderis والرجوم الشهب combustionem ut (nostri

volunt

volunt philoſophi) a diſcinctorum morum חבערה accenſam, ex arcta ſuperiora inter & inferiora hæc ortam harmonia, non minus æquum eſt ut vobis hodie gratuler felicem redintegrationem. Vivimus (Academici) vivimus, & in Senatum noſtrum, in Scholas non Muſarum tantum, ſed ipſius Dei, Scholas dico haſce Theologicas venimus, non ut ſub Canaanæorum tyrannide Iſraelitæ olim, meticuloſi ac pudore ſuffuſi (meminiſtis ſat ſcio ejuſmodi temporis) ſed alacres vultu hilari, manibus pedibusque læte plaudentibus.

Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα, (ut magnus Apoſtolus) primario eſt & originaliter a ſolo Deo, ſubordinate autem, mediantibus haud raro hominibus. Donorum quoque diverſitates ſunt; Naturæ quædam, a primo nobis traducta Adamo; alia Gratiæ, quæ a ſecundo proveniunt univerſa; nonnulla denique Beneficentiæ, magis particularis quidem, at eximiæ ac uſus nonnunquam latiſſimi, a viris magnificis collati, in quibus ſupra modum eminet tam Naturæ quam Gratiæ ſuprema culminatio: atque in his preſens hæc fixa jam, ac in perpetuum ſtabilita Donatio (quæ me huc hui! nimis occupatum alias non ſegniter vocarit) quæ

nobis

nobis non ſine fauſto nominis ſui omine, a tertio effluxit Adamo. Cujus eſt inſignis adeo atque incomparabilis bonitas, ut propterea apud ſuos in urbe noſtra (heu nuper maxima florentiſſimaque) ubiq; audit jure merito, Pater civitatis: nec non in rure atq; patrio ſolo, ubi prædia habet ſua, etiam Patris agit partes. Vos teſtor omnes, Auditores optimi, annon paternum affectum nos erga, matremq; noſtram vere oſtenderit; etiam hæc ipſa teſtabitur occaſio, conventus iſte qui hic ipſius cauſa congregatur. Quidni, communis Parens dicendus ille, qui præcipua, ne dicam omnia Imperii hujus loca fragrantiſſimo virtutis ſuæ odore ita ſuaviter perfuderit, qui pro Urbe, Academia, Patria, patravit talia? Adamus noſter fuit, qui non vitam tantum huic muneri primus dedit, ſed poſtquam per quatuor ferme annorum luſtra jacuerat intermortuum, felicem denuo reſurrectionem, atque firmamentum continuo duraturum. Nec præmii quidquam amplius cupit reportare, quam ut aliquando in cauſa ſit (quod illi in ore ſæpius) vel unum tantum lapidem fronti Goliæ Turcici, quo cadat tandem atque pereat, illidendi. Eſt hoc a Deo profectum ac mirandum vere, virum ab

Oriente

Oriente, ejuſve gazis minime ditatum, in linguis illius parum aut nihil omnino verſatum; nec Leberis, quos poſſeſſionum ſuarum atque bonorum ex aſſe hæredes faceret, deſtitutum, ſed prole beatum, numeroſa ſatis, at maxime pia, a nemine inſtigatum, proprio ſuo motu, literis hiſce favere, eaſdemque fovere a quam plurimis tam Cyclopice neglectis. Nec poſſum dicere quare: Cupiditate gloriæ ducuntur omnes, quibus ineſt non ratio tantum & Religio, ſed utriuſque Cauſa prima ac ſuprema: proinde non Homines, nedum Chriſtiani dicendi ſunt in mundo hoc inferiori, nec in ſuperiore Angeli, quibus languet aut deferveſcit iſthoc deſiderium. Hoc ego eo libentius dico & alacrius, quod mihi hodie habenda eſt oratio coram vobis viris Academicis, & quod adhuc multo magis, majuſque eſt, qui ea prognati eſtis Matre, cui a Celebritate nomen; id enim Cantabrigia ſonat Gothis, Hiſpanis, nec non Britannis vetuſtiſſimis. At quænam hæc Celebritas? Gloria hæc tanta, de qua loquimur? Ἄλλη δόξα ἡλίȣ ϗ ἄλλη σελήνης ϗ ἄλλη ἀϛέρων inquit in cælum evectus Apoſtolus: ſic ego; Una eſt Dei gloria, alia Angelorum, Hominum denique alia.

Noſtra

Noſtra,ex ſcripturis, in Lingua præcipue ſita eſt; unde כבוד & לשון in arcanis literis idem. In uno idomate Conditoris noſtri celebrare laudes, honoris ſummum eſt faſtigium; in pluribus igitur quanto magis? Enim vero non vir tantum appellandus eſt ille unus ac ſingularis, ſed potius hominum coetus & Eccleſia. Tot ſuſtinet perſonas (Sancti Hieronymi verba ſunt) quot callet quiſpiam dialectos. Dona linguarum novæ progeniei (Chriſtianam intelligo) non antea deſuper data fuerunt, quam Unigenitus Dei filius illuc aſcenderat, in priſtinam ac primordialem exuſcitatus gloriam. Statui exinanitionis atque diminutionis ſuæ conveniebat munus conferre Prædicationis, non ita Πολυγλωττίας, quaſi hoc magis inter Chriſti eſſet Regalia. Fuit ſane inter χαρίσματα ad templi ſpiritualis ædificationem ſpectantia maxime, nec omnino vulgaria, intimis ac præ aliis Illius κεχαριτωμένοις præcipue reſervata.

At at, quis curat vel legit hæc? Hæc non magis recondita, quam nauci æſtimata?

Vel duo, vel nemo. Turpe & miſerabile; quare? Ne Romanos & Græcos ſcriptores prætulerint Orientalibus. Et hoc quidem uſu venit haud infre-

quenter. Siqui forte in Occidentalibus hisce authoribus exercitatiores evaserint ac callentiores, si hujusmodi scientiæ tantum quam ex illis possint expiscari nacti fuerint, ut Magistri cluant, hui quam tripudiant! quam cor illis rite salit! quasi omnigenæ literaturæ culmen & acropolin jam essent adepti. Cum revera תמול המה ut cum *Elihu* loquar, hesterni sunt, etiam Lyncæi quicunq; sunt doctissimi, quibus nondum exorta est Ἀνατολὴ ἐξ ὕψους nullum ab Oriente, Hebræis scil. Chaldæis, Arabibus, Syris, Ægyptiis lumen, cœcutiunt haud parum. Pars mundi Orientalis Hebræis קדים dicitur: Liceat mihi cum hac gente ut semel quasi Notarice ludam, quod tamen in seria ducet. Divinissima litera ק *Kof.* (qua inchoantur plura Dei nomina (קנא, קונה, קודש, &c.) et integratur illud prius: [illegible] enim Arabico-Samaritanis idem est quod יהוה cui etiam quam sæpissime respondet) quantum præstat G. Rusticæ, & R. Caninæ; tantum præcellit literatura Orientalis tam Græcæ, quam Romanæ. Est hoc ὁμολογουμένως notum & concessum; Omnis veri nominis Theologia, nec non cæteræ Artes quæcunque nobiliores, ab hisce oris promanarunt primum:

mum: Unde illis Nabathææ nomen (نبت Arabibus eſt defluere, promanare) Ut quod res eſt vere dicam; Abſurditates non ridiculæ tantum, ſed periculoſæ admodum, quas in quamplurimos libros invexerit linguæ unius Arabicæ (quæ mea eſt nunc temporis Provincia ſola) ignoratio, innumeræ ſunt, tota Anticyra dignæ, & à cunctis rite doctis merito exibilandæ. Nec minus explodendæ turpes quæ haud raro occurrunt in ſcriptis Orientalium hallucinationes, præſertim cum illis res eſt cum noſtris hominibus vel negotiis, propter craſſam ſuam in linguis noſtris imperitiam. Hoſce igitur ſcopulos, hæc ſaxa, qui cupit evitare, is ſociare debet Eruditionem, prout Imperium conjunxit familia Ottomanica, Orientis cum Occidente. Qui hoc fecerit, qui ſic literis Græcis & Romanis puncta addiderit Arabica, næ ille Omne tulit punctum: cui inſuper idem, eademq; de cauſa cum *Alexandro Magno* competat titulus ذو القرنين: Evolvantur, ſi placet, univerſa quæ ullibi extant apud Europæos Alphabeta: unicam tantum (ni fallor) ac minimam illam reperietis literulam cum puncto notatam. At in conſeſſu

hoc (ut ita dicam) ſerie hac Arabum alphabetica, ſunt literæ illorum (Aſſyriorum inſtar apud Prophetam, gentis haud longe diſſitæ) fere omnes Coronatæ; Tot Reges quot Senatores, ut de Romanis ille. At vero numerus hic multo major, tyararum (puncta ſic vocitant תגים) quam Literarum.

Mundi hujusce regnis quantum conducit hæc de qua jam loquimur cognitio, multa ſcripſerunt multi. Mihi ſufficiat (quod ſemper prius & antiquius) enarrare ſtrictim, Coronæ quantum interſit Academicæ. Aurora ſemper habita eſt; quidni illius etiam regna, Muſis amiciſſima? Non hoc à me habebitis. En *Ariſtotelem*, *Hippocratem*, *Galenum*, *Cteſiam* propoſitis exemplis ubique confirmantes; Omnia pulchriora, ſuaviora, meliora, in *Aſia* quam in *Europa* reperiri. Intra terram, Minera & Metalla; ſupra, Plantæ atque arbores; dein Aer purior ac ſalubrior; Cœlum, multo magis clarum & ſerenum: Primum ut Mercatoribus, alterum Medicis, ultimum Mathematicis atque Aſtronomis confert admodum. Obſervavit ante me, magnus nuperorum Theologoaum antiſtes, vir tam doctiſſimorum Regi ſuo fidiſſimus, quam fidiſſimorum doctiſſimus.

mus, Doctor *Holdſworthus* ὁ μακαρίτης, Collegii *Immanuelis* Magiſter meritiſſimus; Inter Patres, Latinis præcelluiſſe Græcos, atque in his maximi nominis viros ex Scholis *Alexandrina*, *Antiochena*, viciniſque locis prodiiſſe. Primos inter eminet S. *Hieronymus*, qui per aliquod tempus commoratus eſt in terra ſancta: Inter poſteriores, ſtupendum reconditiſſimæ eruditionis miraculum M. *Origenes*. Quibus addo Pacis non minus quam cultioris literaturæ conſultiſſimum, S. *Theophilum*, cujus opera quædam olim habui Æthiopice, quin & alia nec pauca quam elegantiſſime ſcripſerit. Atque ex hiſce tribus diſcatis omnes.

Sed à Locis ad Linguam, quæ in illis omnibus præcipue obtinet, Arabicam ſc. feſtinat oratio. De cujus Antiquitate, Amplitudine, Suavitate, Facilitate, Neceſſitate atque Utilitate ad omnes omnino Artes, Dialecticam, Arithmeticam, Hiſtoricam, Chronologicam, Chorographicam, Ethicam, Philoſophicam, Mathematicam, Medicinalem, Aſtronomicam, Theologicam, conſulantur tres *Erpenii* Orationes; aliæ item *Cl. Pocockii*, *Celeber*. D. *Tho. Greaves*, *Matth. Paſſoris*, *Viti Wolfri*, atque cæterorum quæ ubique proſtant in hujus Linguæ contextæ laudes.

Hoc

Hoc interim puto sumendum pro concesso, post illa omnia quæ ab hisce tantis viris non minus docte quam copiose ac largiter sunt prolata, fas erit mihi liberius asseverate; Linguam hanc quantum ad cunctas supradictas proprietates, ab aliis sub cœlo omnibus palmam prærepturam: Postquam hoc præmiserim, Hebræam, Chaldæam, Syriacam, Samariticam, atque Æthiopicam fore omnes cum Arabica ejusdem familiæ domesticas; nec magis inter se differre, quam a Latina distat Italica, Gallica, Hispanica, sive Portugallica. Tum illud præterea mihi est propositum, non invadere in aliorum labores, nec falcem meam immittere in alienam messem, præsertim cum segetum satis habeam a nemine, nisi quam paucissimis quibus ego communicaverim, adhuc demessarum. Nihil cupio quod domi nascitur, nihil tritum, vulgare, vel a quopiam quod sciam antea dictum, in medium proferre; quo nomine gratior forsan erit & acceptior futurus sermo, brevior certe & contractior. Modo hoc unum prius consequar, venia ne indignus videar, cogente me ad illud materiæ hujus ratione, si Enarratoris potius quam Oratoris in sequentibus agam munus.

Quædam

Quædam ſolummodo rerum capita ſummatim perſtringam primo. Quam ampla eſt & copioſa Lingua Arabica, nunquam ad oculum conſtiterit magis luculenter, quam ex Lexico ingenti quod in manibus noſtris tam diu hæſerit ac dolenter; ubi ſæpe videre eſt, quinque linguas alias non quintam ſpatii portionem uſurpare, quam ſola tenet hæc unica; nec mirum, cum ex quatuor mundi partibus, eſt una tantum, cui iſthæc eſt ignota; in reliquis, Iſmaelitica hæc (ut vocitatur) lingua non ſolum intelligitur, ſed unaquæque gens *Anglica*, *Germanica*, *Gallica*, *Polonica*, *Suevica*, *Danica*, at præ aliis *Hiſpanica*, quamplurimas voces Arabicas una cum ſuis vernaculis habent commixtas.

Hic minime tacendum arbitror, quod neſcio an quiſquam adhuc animadverterit; Apud Arabes dictiones extare ſatis multas, quæ integras ſæpe includunt & complectuntur ſententias; rerumque innuunt cauſas, indicationes, effecta, &c.

معقلمه Eſt modus pectendi antrorſum bregma verſus, qui priſcis habitus eſt optimus.

رازم Comedere uno die carnem, ſecundo mel, tertio lac, &c. quod pluribus de cauſis prioribus illis mundi gentibus etiam in uſu fuit.

فاصدرة

medicamentum; aliis eſt medicamentum Indum, nigrum, id quidem Perſis سياه Mihi extra dubium eſt, Muſcum *ſive* ſuccum quendam eſſe Darenſem, qui illic oritur, vel inde affertur: دواران enim Nomen loci, de quo vide Lexicon noſtrum Hexaglotton in voce דרן

6. قلقاس *Colocaſia*, *Avic.* I. iitii. 621. *tit.* De qua prolixe præcellentiſſimus D. D. *Plempius*, qui ſatis aperte tam neotericorum, quam veterum hic prodit ignorationem. Eſt genus ܟܫܘܬ ſive Cuſcutæ, quæ betæ radicibus adnaſcitur كذ اصول السلق ut cum Arabibus teſtantur etiam Syri.

7. رفاقين *Rifâkbini*, *Avic.* I. iitii. 666. *tit.* Dicitur eſſe medicamentum quoddam Perſicum, de quo nihil omnino comperio in Lexicis Perſicis, Arabicis, vel Syris; mihi certe videtur Cepa Aſcalonica; de qua vide *Bauhin. Hiſt. Plant.*

8. شهبنمانج *Sjehnemâng*, *Avic.* I. iitii. 679. *Europæis* (quos ego adhuc vidi) omnibus hic plane

hæret

hæret aqua. Eſt nomen herbæ regiæ, quæ Deorum fertur cibus, cujus ſunt duæ ſpecies, una برنكاشف *Avic.* l. iitii. 85. altera البلنكاسف hoc eſt, ܐܡܒܪܘܣܝܐ *Ambroſia* dicitur, *Syris* ܥܘܙܪܐ ܚܘܙܘܢ ܡܣܝܪܘܢ Hæc non ſine multa indagine apud voluminoſum *Bar Bablul* inveni tandem.

Denique (ne vos ab iis nimis diu detineam quæ momenti ſunt adhuc majoris multo) صامريونا vox eſt quæ apud Medicos Orientales occurrit quam ſæpiſſime; cujus fruſtra quæritur ſignificatio (non minus quam præcedentium) in *Cl. Golii, Giggei, Raphelingii, Germani, Bedwelli, Bruni* Lexicis, vel in alio quovis impreſſo Lexicographo. Varie ſcribitur, nunc صامريوما mox صامرنوما rectius autem, at rarius, ut primo habui صامريونا Nec minus differenter vertunt incerti authoris noſtri interpretes; quibus eſt modo *Citrullus*, modo *Calamintha*, alibi (quod ſemper certiſſimum) retenta voce originali *Samerjuma*, idem *ſc.* per idem. Nodum hunc, ut ſine mora expediam, eſt Spina Græca. صامر enim non Arabibus tantum, ſed

Chal-

Chaldæis, Afris, aliiſque, Spina eſt, & بروا ut omnibus ſatis notum, Græca: omnium maxime vicinum eſt vocabulum Hiſpanicum, *Schambrones*, in quo clare auditur Arabicum صامريوا. His addo Syros præterea in Manuſcriptis ſuis libris ita transferre ſolete, & huic notioni Uſum ſimiliter per omnia quadrare; ὅπερ ἔδει καὶ ἀρκεῖ δεῖξαι.

Verum ne extra oleas videar longius ferri ورسا ركوبا عيري alienum potius, quam proprium inequitare equum, ut Saracenorum habet adagium, aut ſaltem aliubi eum magis quam juxta Nyſſam incitare; omiſſo tandem pede, ad hyperam, artemque (ut ita dicam) hyperphyſicam, atque ei quam maxime conducibilis, etiam valde neceſſaria ſit hæc quam nunc gero provincia, clarius demonſtrare atque apertius feſtinus propero.

III. Non eſt de totius Theologiæ corpore nunc dicendi locus, de unico & ſummo ejus fundamento, Sacroſanctis nempe Dei Scripturis, quanta potero brevitate (neque enim materiæ excellentia eſt, ſed auditorum aures, quæ orationis eſſe debeant menſura) verba faciam.

Dico igitur, & fidenter dico; Nullam esse apud *Europæos* ullibi (quantum ego viderim) impressam sacrorum Bibliorum versionem (quarum ipse teneo copiam non exiguam) quæ non plurimis in locis permulta habeat, Naturæ, Arti, Rationi, Contextui, & quod submissius, at non minus vere loquor, vel analogiæ fidei Theologicæ repugnantia; quibus omnibus vitiis, manum adferunt medicam, translationes Chaldaica, Syriaca, Samaritica, Æthiopica, præ aliis autem Arabicarum aliqua: nam plurimæ extant, præter Parisiensem à nobis excusam nuper; est *Alexandrina*, *Antiochena*, *Constantinopolitana*, *Arabico-Samaritana*, *Mauritana*, &c. Non dico omnium Sacrorum librorum integra. Neque enim hoc celandum, uti forsan nec communiter notum, innumeras inter illas quæ in Oriente inveniuntur ecclesias, vix aut ne vix una est aliqua, quæ tanta, tam grandi gaudeat felicitate. Sed quibusdam est tantum Pentateuchus, aliis integrum vetus Testamentum; aliis Evangelia; aliis Epistolæ cum Actis Apostolorum, aliquando & cum Apocalypsi; atq; hisce fere omnibus Sanctum Psalterium. Hoc vero illis contingit, vel ob præli defectum, vel permag-

nam

nam Christianorum omnium in illis mundi oris paupertatem; Quod ex duabus Epistolis à Patriarcha *Antiocheno* haud dudum ad me missis, intellexi. At hoc obiter, ex diverticulo in viam redeo.

Res modo propositas latius prosequi, alterius erit & temporis, & otii opus; paucis tantum in præsens ad singulas exemplis contentus, optarem animitus ut paucioribus fuissem instructus. Cum tamen facilius nihil sit, quam hac in re ad nauseam usque abundanter luxuriari.

1. Rerum Naturæ consentaneum dici potest (de particulari loquor) illud affirmare ut commune accidens cuivis creaturæ, quod vix fando auditum est unquam, certe non in illis locis de quibus est sermo? Ficum florere, & gemmas producere, tam *Palæstinam* incolentibus, quam *Asianis* omnibus ignotum arbitror, imo ab integerrimis viris in illis locis per longum tempus commorantibus, sæpius accepi.

Hoc tamen audacius asseritur in omnibus non *Europæorum* tantum versionibus, sed Hebræorum, etiam ultima illorum *Hispanica*, quam ante triennium, aut circiter excudebant. *Judæi* hic vere ficulnei. Non hoc est fidem nostram Ethnicis atque

que exteris deridendam propinare? Cautiores hic *LXX*, Syrus, ſed præ aliis omnibus Arabs. *Habac.* III. 17. ان التينة لا تحمل ثمرة *Etiamſi ficus non afferet fructum.* Vigilanter dictum; fructum proferre ſolet hæc arbor, haud ita flores. Huic porro concinit ſenſus maxime proprius Hebræi verbi תפרח. Et ſunt ex priſcis, qui ne ſemel quidem *Florendi* ſignificatum ei quocunque in loco tribuere.

אלגמים ſive ut alias אלמגים Arborum quodnam genus ſit, lis eſt apud Hebræos non exigua; aliis eſt Cedrus, aliis Braſilium, in pleriſque Bibliis retinetur vox originaria, quæ ut nunquam fallit, nec quidquam omnino ſignificat. Multiplex fuit hujus ligni in ſacris uſus, unde facilius de الماهية (quod primum in omni re quærendum præmittit ſemper princeps noſter) & certius poſſumus pronunciare. Proficuus fuit, 1° Ad Templa conſtruenda, 2° Ad fulcra in gradibus aſcendendis ſupponenda, 3° Ad conficienda inſtrumenta muſica. Jam ad ultimum præſertim (quin & ſecundum) materies ineptiſſima fuit tam Cedrus, quam Bra-

Brasilium, propter densam, compactam ac glutinosam eorum naturam. Ex antiquioribus tum Syris, tum Arabibus, comperio intelligi hic evidenter satis الصندل *Sandalum*, de quo vide *Avic*. l. iitii.583.*tit*. Arbor est apud Indos in hunc usque diem admodum celebris ad Usus illos supradictos omnes.

Vocem חרגול *Levit. XI.* 22. à viris quibusdam doctissimis, non ita dudum valde controversam accepi, cujus tamen verum significatum, vel ringentibus modernis nostris omnibus, contra communes Verborum magistros, paulo ante in Lexico Heptaglotto excusum dederam. Illis, contra insecti hujus naturam, contra rationem, ipsamque Dei legem, Scarabæus; mihi, cum Septuaginta-viralibus interpretibus, Ophiomachus est. Et hoc satis indicat accuratissima, etiam plusquam Philosophica Crurum à *Mose* descriptio, animalis genus, & mundicies; & contra, prioris summa apud omnes gentes impuritas, & ad esum abominatio. Ex alia instantia nobis patebit opinor hoc melius: perinde est, ac si diceret quispiam; Ex omni Anserum genere libere comedetis, ex domestico, syl-

ſylveſtri, Manzico, Solano, & Gallinagine. At quid Gallinagini, cum Anſere? idem ſc. quod ſcarabæo cum locuſta; vel ſemidocto medico cum ignaro Theologaſtro; at hæc duo ſine diſcrimine.

2. In Arte Grammatica, atque Chronologica (ut de reliquis nihil dicam) plura occurrunt ἄτοπα, quam ut uno vel altero exemplo inſtare tantum vix operæ prætium omnino eſſe putem. Leviora illa, Plurale pro ſingulari; Maſculinum pro fœminino, & contra. Tempus, Modus verborum, unus pro alio, millies ſere occurrunt. Illud certe conſideratu digniſſimum; Iis (ni fallor) omnibus, ſive paragrammatiſmis, ſive parachroniſmis, qui in Pentateucho inſurgunt crebro, medetur verſio (ut non cum aliis dicam textus) vel Samaritana, vel Arabico-Samaritana. De hiſce vide R. P. virum reconditæ ſcientiæ callentiſſimum, gentis ſuæ decus ingens, D. D. Morinum.

מן Ex uſu Arabum, etiam Hebræis denotare, qua motum ad locum, qua à loco, & per Ad, In, Verſus verti debere, nullus (quantum memini) vel Grammaticorum, vel Lexicographorum adhuc obſervaverit; at hoc in Sacris literis frequentius occurrit. 2 *Sam. V.* 2. *David* cum univerſo populo

pulo proficiſcebatur (inquit textus.) מִן à Baale Judæ, ita communiter Verſiones modernæ omnes, *v.c.VI.*2.cum ex collatione locorum certiſſime conſtat, eos illuc tetendiſſe, quod teſtatur etiam ipſe Deus, 1 *Par.XIII.6.* ubi per ה locale exprimitur בעלה Conſule, *Gen. XI.* 2. *cap. XIII.* 3. *&* 11. *Cant. IV.* 1.& ſexcentis aliis Vet. ac Novi inſtrumenti locis, Præpoſitio hæc ita eſt neceſſario interpretanda. Sed hæc, & hujuſmodi alia innumera leviter tranſeo.

3. Quam ab omni Ratione alienum illud *Pſal. XLV.* 9. Ubi fragrans laudatur veſtium odor; quare? quia Aloe, Hebraice אהלות perfuſæ, quæ alias etiam dicitur eſſe Aromatum caput & principale, *Cantic. IV.* 14. Verumne? itane? quis veterum quæſo, vel neotericorum hoc unquam inſignivit elogio. Aloe amaritudinis habet ſatis, ſuavitatis autem (ut mihi videtur) nihil. Extra omnem dubitationis eſt aleam, tam à Judæis quam Chriſtianis perperam pro *Croco* poſita; ſic Arabs, Chaldæus, Syrus. Inter capita Aromatum à Talmudiſtis (judicibus hac in re poſt ipſum Deum fide digniſſimis) *Cheriſus c.* 1.recenſetur hic merito. Conducit etiam Croci uſus tam Lectis, quam in-

E dumen-

dumentis: Quid quod plura habent Arabes nomina peculiaria, quibus appellantur istiusmodi Vestes, vide ورقن، مردكع، مردوع، رادعة، عقكة درص، روقن Addicit non minus Notatio nominis, Indis enim appellatur Alad, ut & *LXX*, Αλωθ nempe *Crocus*.

Ut nihil dicam de illa Horti denominatione, *Cant. VI.* 10. cui à Nucibus nomen, id volunt indigitare גנוה אגוז expositores nostri, in quo multos inter fructus alios, nulla est vel unius alicujus nucis mentio. Vide אגוז in Lexico nostro.

Dicite obsecro illæ loquendi formulæ, רקוע הארץ Expandere terram, *Isa.* 42.5. גלה את החציר Pullulare fœnum, *Prov.* 26. 25. הקשיע את הלשון Demergere linguam, *Job* 40.20. נזול הרים Defluere montes, *Isa* 64. 1. an cum ratione insaniant? non æque dicas; Ambulare lapides, vel Asinum volare? quanto melius sonant, tam ad nativum omnium istorum verborum sensum, quam ad aures sanorum hominum, Firmare terram, ne ullo unquam tempore concutiatur: *v. Psal.* 93. 1. & 96. 10. Pullulare gramen viride (unde per Inversionem 2 ultimarum literarum

rum חרץ efformatur Anaglorum Grass) gramen vero jam aridum, resectum, (id proprie fœnum, ab Arab. ذوى *Marcuit*, *evanuit*) progerminare denuo inauditum. Ligare linguam, quo capiatur, sive teneatur piscis, vel animal aliquod, dictio est auditu non adeo absona. Trepidare montes, vidimus in terræmotibus, nec raro id solet contingere. Atque his explicationibus favet doctissimarum, non minus quam antiquissimarum linguarum genius; suffragatur ratio, annuit materia. At Defluere montes, Expandi terram, &c. ita loqui

Non sani esse hominis non sanus juret Orestes.

ליקהת *Prov. XXX.* 17. Hebræi fere omnes satis ἀλόγως à יקהה deductum volunt, & *Doctrinam* significare: Quæ dubio prucul vox est Æthiopica, & per Metathesin, (quam ipsi concedunt Judæi, 1 *Sam. XIX.* 20.) *i. q.* להקה Senium, Presbyterium, à ለሀቀ: Senuit. Unde Arabs cum *LXX.* Chald. Syroque, *Senectutem* vertit. Convenit sc. cum illo *Prov. XXIII.* 22. Quid quod oculo notantur (עין תלעג ut initio versus) potius defectus corporales (senectutis curvitas, rugæ, &c.) quam animi dotes, actiones, officia. Deinde Patris est, non Matris, instruere liberos suos, &c. Denique

que בני נשר filii aquilæ (ut in fine verſus) parentes ſuos etiam ætate grandiores magni æſtimant & erga eos pietate excellunt maxime, quæ *Eſraidis* eſt acuta obſervatio.

4. Sanctus Patriarcha *Jacobus* jam jam moriturus, ſingulis ſuis filiis varias diſpertitur benedictiones, & Judæ quidem, Regiæ tribus capiti, principaliores. Alias inter ingentes, pro inſigni beneficio illi legat (pudet φλυαρίας) Rubedinem oculorum, *Gen. XLIX.* 12. חכלילי עינים ita cum Hebræis recentioribus, pro more ſuo moderni noſtri fere omnes. At qualis eſt hæc (ſi Deo placet) benignitas? quanta hæc indulgentia? *Nabotho* alicui, aut biboſo *Elæ* congruentior multo, quam ſummo ſupra populum Dei dominatori. Nam cui eſt Rubedo iſthæc, niſi ebrioſis & diu ad pocula ſua commorantibus, Regum ſapientiſſimo ſi modo adhibeatur fides. Dicete vos omnes, Patres Fratreſque, quam procul remotum eſt hoc a contextus ſenſu, atque a mente viri pientiſſimi. Ut verbo dicam; Eſt *Splendor*, ſeu *Majeſtas oculorum*, non per vinum orta (ut inconſultius aliqui) ſed præ vino fulgens, quæ hic eſt intelligenda; Sapientiæ divinæ effectus fœlix, *Eccleſ. VIII.* 1. quam

pro-

propius inſpecta,habet omnis eximia virtus; & qualem in Judæ filii,Salvatoris nempe noſtri O.M. facie,etiam diebus carnis ſuæ renituiſſe ferunt hiſtorici.In quo igitur veriſſime adimpleta fuit hæc prophetia.Atque huic ſententiæ, cum Arabe noſtro & Mauritano,adſtipulantur interpretes antiquiſſimi,Hebræi, Græci & Latini.

Nehem. VIII. 15. שמן Oliva, Cupreſſus, Cedrus, a variis transfertur Hebræis, prout etiam הדר *Lev. XXIII.* 40. Decor, pulcher, amœnus, cum tamen utrumque idem, ac plane aliud denotet, ſcilicet, *Citrum*, ut præter Chaldæum, Syrum, Arabem, Uſus Judæorum hodiernus, & ipſa rerum inter ſe collatio ἀναντιῤῥήτως probat.

Quam parum verba præcedentia premit illa omnium bibliorum noſtrorum lectio, *Mic. VI.* 14. ubi de morbo loquens inſaturabili, dictio ישחך Depreſſio tua redditur. At quid depreſſioni cum βουλιμία? quanto aptius poſt Chaldæum Arabs, Syrus, aliique veterum, *Morbus tuus*? ſiquidem Caninus iſte appetitus in medio eſſe corporis (ut in ſequentibus eſt) rectiſſime dicitur.

5 Ultima jam reſtat ſola, at graviſſima accuſatio, quam propter ignorantiam linguæ Arabicæ

inter

inter alias Orientales, versionibus tam Judaicis quam nostris æque intentavimus: de qua vos (Veniranda Capita) appello judices; An gravius ullum queat esse crimen, quam benignissimum humani generis Salvatorem, ut totius mundi אבדון deturpare, ac Destructorem maximum: Qui de seipso testatum reliquit; Se nullius omnino peccatoris expetere mortem, sed velle potius ut serventur omnes, & ad agnitionem veniant veritatis, ut Omnium esset Ille universalis Ἀπολλύων, quid tetrius, quidve tum Legi, tum Evangelio repugnans magis, dici potest vel excogitari? Ne audacior in hac imputatione videar, locum en profero, *Numer. XXIV.* 17. Orietur Stella ex Juda-& exparietabit, vastabit, destruet, perdet-quibusnam minatur adeo? horresco referens; Omnibus filiis Seth; quod perinde est ac si dixisset (nugas neotericorum nil moror) omnibus filiis Adam, universo generi humano, ita cum Chaldæo, Ecclesia prisca. Bone Deus! Verbum salutis ac vitæ Tuum, hominibus non paucis, non multis, non malis, sed ad unum Omnibus, ut fieret instrumentum mortis! æternum hoc vel sanguineis deflendum lachrymis. At vero ut Angelus S^to^ Johanni, *Apoc. V.*4. sic ego; Nolite

flere.

flere. Inventus eſt enim auxiliante Deo, qui librum Moſis legere potis eſt melius, & intelligere; Arabs ſc. eruditiſſimus,& ante eum Chaldæus callentiſſimus, & ut aliqui volunt, ante utrumq; Syrus omnium longe Sapientiſſimus (hujus nimirum verſionis *Salomonem* Regem credunt communiter *Nabathæi*) qui omnes verbum יקרקר vertunt, ut felicius ſic verius, non, perdet, deſtruet,-apage aſanias! ſed *Dominabitur* hæc Stella, Solis inſtar *Dominabitur* ſupra diem & noctem, Eccleſiam triumphantem ac militantem; vel ſi magis placet, ſupra Mundum Superiorem, & Inferiorem. Quid quod قرقر Arabibus proprie ſignificat, Fines patentis regionis, ſeu dominii. Hinc Græcis Κυριεύω Turcis Kurtermac & Sclavonis Kraclovati, permutatione admodum proclivi, ipſummet noſtrum vocabulum Karkarovati.

Iſaiæ LXV. 1. A non petentibus (inquit ipſe Deus) נדרשתי requiſitus ſum; Quid hoc? Quærere & non Petere? ἀσυστατὸν hoc cenſent tam Rationi quam ipſis *SS.* Scripturis Judæorum ſaniores, & quidem meram eſſe contradictionem; ut nihil dicam, quantum prævenienti adverſatur O. Maximique Dei gratiæ. Hucuſque dormitaſſe hic

conſtat

constat nuperos Lexicographos omnes, quorum ne unus est qui adhuc adverterit (quod tamen certissimum.) דרש quod in Kal est *Quærere*, in Niphal est *Inveniri*. Unde verti debet, *Inventus sum* à non petentibus, & illico sana ac consona erunt omnia non optimæ tantum Antiquitati, sed Divinæ etiam bonitati, nec non dictamini ipsius Spiritus Sancti, *Rom. X.* 20.

Terram me videre jam sentio, unum si modo addiderim locum alium, at perinsignem. Animadvertit alicubi vir acutissimus, Galliæ phœnix, magnus Bochartus, in transferenda una tantum Talmudis linea, ter cæspitasse illustrissimum totius Germaniæ, ne dicam mundi Professorem. Sinite me in orationis calce, quatuor errores Judæorum pariter ac Christianorum fœdos valde, in quinq; regis *Salomonis* vocabulis transfundendis ut vobis retegam paucis. Occurrunt *Cant. IV.* 3. כפלח רמונים רקתך מבעד צמתך Sicut fragmen mali Punici, sic tempus tuum intra cincinnos, ita fere Rabbini *Samuel*, *David*, *A. Ezra*; & (pace dicam tantorum virorum) ut pueri communiter cum pueris, hisce solis delectantur neoterici nostri, sic *Angli*, *Germani* *Galli*, *Itali*, *Poloni*, *Hispani*, aliique. In qua brevi

pericope

pericope tantum non contra capita præcedentia omnia peccarunt haud leviter. Frangi, primum Naturæ, ſeu proprietati mali Punici conducit parum, certe ἀκυρολογίας habet nimium. Sed eſto cum aliis, Segmen : id melius. Qualis eſt quæſo ſimilitudo inter ſegmen mali Punici & tempora Sponſæ? Ut mittam ambages. Formoſitatem cœleſtis ſponſæ orator nullus vel diſertiſſimus magis exacte accurateve potuit delineare. Verba ſic verto; Sicut *balauſtium*, ſeu *flos* mali Punici, in quo flore magis quam ulla in re alia (id quod aſſerunt teſtes oculati & vel doctiſſimi) Albedinem puriſſimam ſimul cum Rubedine mixtam natura ad vivum venuſtiſſime depinxerit: Dico, qualis eſt *flos* iſthic maxime amabilis mali Punici, talis eſt mala (quæ alluſio etiam tenet in variis linguis) mala tua extra velum; hoc eſt, Depoſito velo tuo, ſuaviter ac lucidiſſime conſpicitur oriens genarum color. Vocem antea laudaverat Sponſus, jam vultum ſponſæ. Atq; ut hinc emergit ſenſus multo clarior, ita huic interpretamento favet lingua Syriaca, & perquam exigua mutatione ר pro ך quo nihil dialectis Orientalibus frequentius accidit, Arabica etiam, aliæq; plures. De his videndæ in Lexico Heptaglotto voces צמה, בער רקה, פלח

Consultius expendantur quæ hic protulimus omnia, certo certius constabit istiusmodi elucidationes Arcani eloqui, minime dicendas meras esse tantum conjecturas, quæ tanto, tam certissimo nituntur fundamento, quale est non solum Inartificialium argumentorum optimum, Purissima sc. atq; Prima Antiquitas, sed Artificialium etiam, Proprius nempe & Naturalis Linguæ Genius; nec non maxime Genuinus atq; Planus loci ex Contextus harmonia sensus. Funiculus talis triplicatus (siquid ego intelligam) abrumpi nulla vi potest.

Inter permulta, pene infinita alia quæ addi præterea possent, paucula hæc delibavimus, non antehac evulgata, ex quibus diiudicare potestis haud difficulter, Lingua hæc de qua locuti sumus, quam Utilis, quam Benefica, quam Necessaria Clavis est ad aperiendam nobis Sanctam ipsius Dei Mentem.

Non igitur hæc (Academici) eo fine à me dicta existimetis, ut Spartam quam nactus sum ornem, vel (ut cum Apostolo) officium meum Illustre reddam; sed ut Veritas omnis, Cœlestis ac Divina præ aliis, Hujus & aliarum Linguarum ope, veluti Sol ex nube clarior erumpat & fulgentior.

Sed

Sed cum Apelle, De tabula manum,quod monet tempus, ne ex oratore tibicen (ut eſt in diverbio) fiam Arabicus. Ut vos igitur vobis reddam, Reverendi, Honoratiſſimiq; qui adeſtis Academiæ hujus Præfecti, Præſtantiſſimi atque vigilantiſſimi Collegiorum Socii, Vos oro & obteſtor omnes, ut Lecturam hanc, qua ingens Dei bonitas, & Viri ampliſſimi auſpicato nos donavit ſpontanea Liberalitas, veſtra non illibenter muniatis authoritate. Tuque (lectiſſima ſtudioſæ juventutis Corona) conſtanti præſentia tua eum (qui poſt abſolutum præſens illud magnum quod urget opus, tibi ان شآء الله aderit quam conſtantiſſime) diligenter digneris. Ut indies magis magiſque floreant Literæ iſthæ, quæ hic (ut fertur) nimium ſunt adhuc peregrinæ. Arabia hæc noſtra quæ tantis, tam opulentis affluit gazis, per te non maneat Deſerta. En me paratum, fidi inſtar promicondi, ut lubens lætuſque depromam atque proferam, quæ longo multorum annorum curriculo, laboribus indefeſſis, vigiliis aſſiduis, atque impenſis congeſſi vix credendis.

Pro hæreditate accepi teſtimonia tua, inquit

Regius

Regius vates; Abſit invidia, quod grandius videatur dicam ego; Non tantum Pro, ſed Præ hereditate mea, illius cum damno, cum jactura integra hoc feci; ut cum Illo vere ingemiſcam, Caſtrum meum à me jam amotum eſt longe.

Verumenim vero in Theſauris hiſce ſacratiſſimis uſque & uſque effodiendis, vel confodi penitus atque conteri non gravabor, imo lucro ducam, ſi cum horrido ac ſævo hoc fortunæ Centauro, me præliante & illius infauſtis ſpoliis diminuto, victrix evadat Reſp. Academica, cujus cauſa alacris offerar non ruinæ tantum, ſed & neci.

Sic mihi contingant vivere, ſicque mori.

Dixi.

F I N I S.